

Lerende Evaluatie Klimaatbeleid

Ter bespreking tijdens VIDE-bijeenkomst

PBL / VU Athena Instituut

Contact: Eva Kunseler (eva.kunseler@pbl.nl)

Structuur presentatie

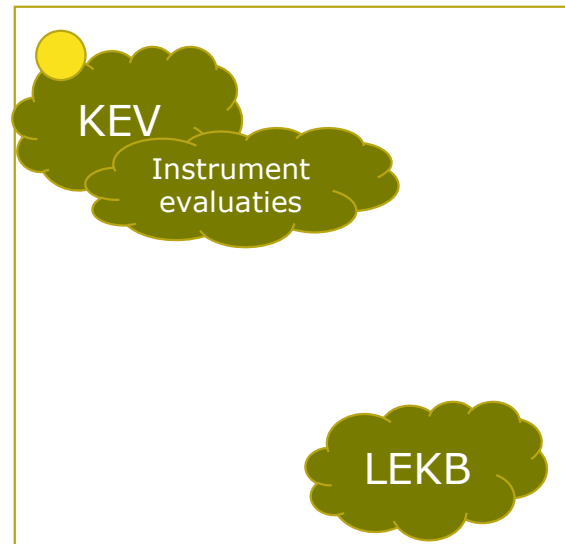
- › Positionering Lerende Evaluatie Klimaatbeleid
- › Intermezzo: wat is lerend beleid?
- › Evaluatiemethode en -aanpak
- › Oogst tot dusver in de uitvoering

Evaluëren van klimaatbeleid

Verantwoorden:
doeltreffendheid,
doelmatigheid

Evaluatie-
arrangement
klimaatbeleid

*Vgl. Durf te leren,
ga door met meten
(‘Ter Weel’)*

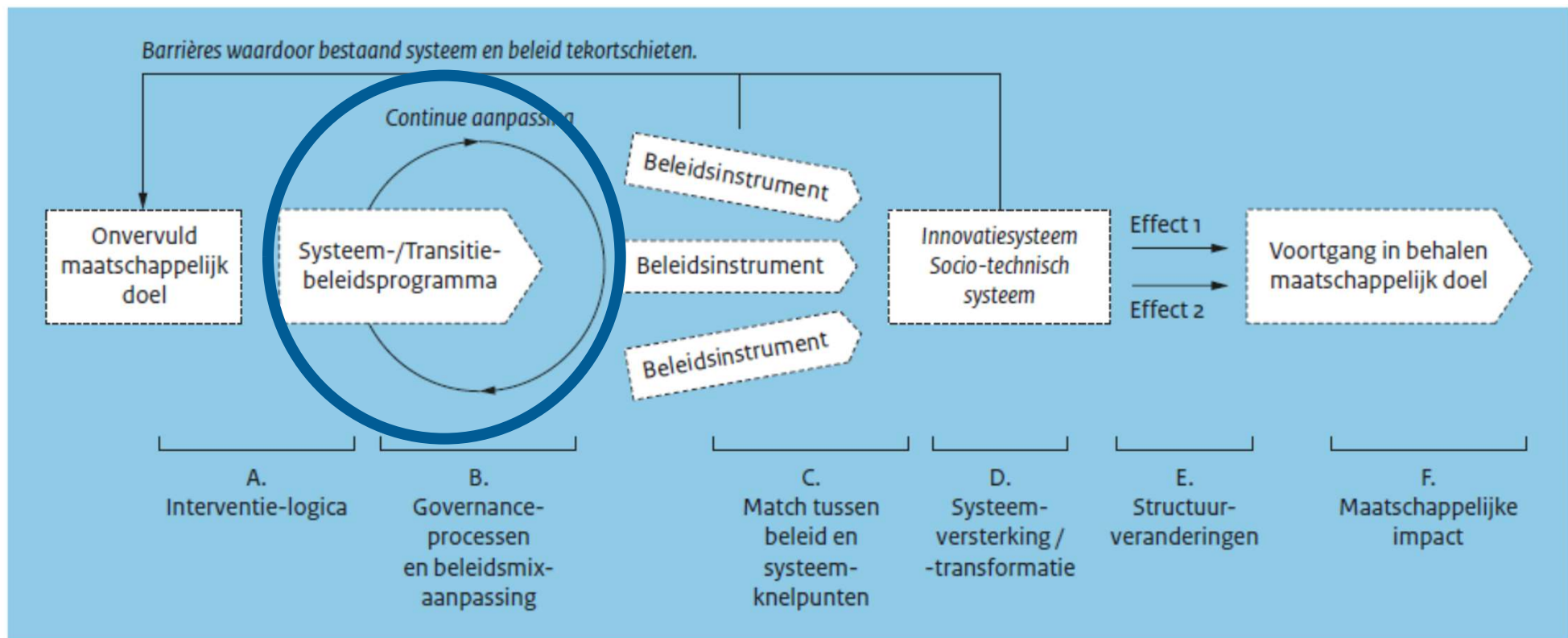
Leren: beleid
verbeteren en
veranderen

Formatief en exdurante: hypothesevormend

Formatief evalueren

Summatief evalueren

Intermezzo

- > Wat is lerend beleid?

**IK LEER ME
BONT EN BLAUW**

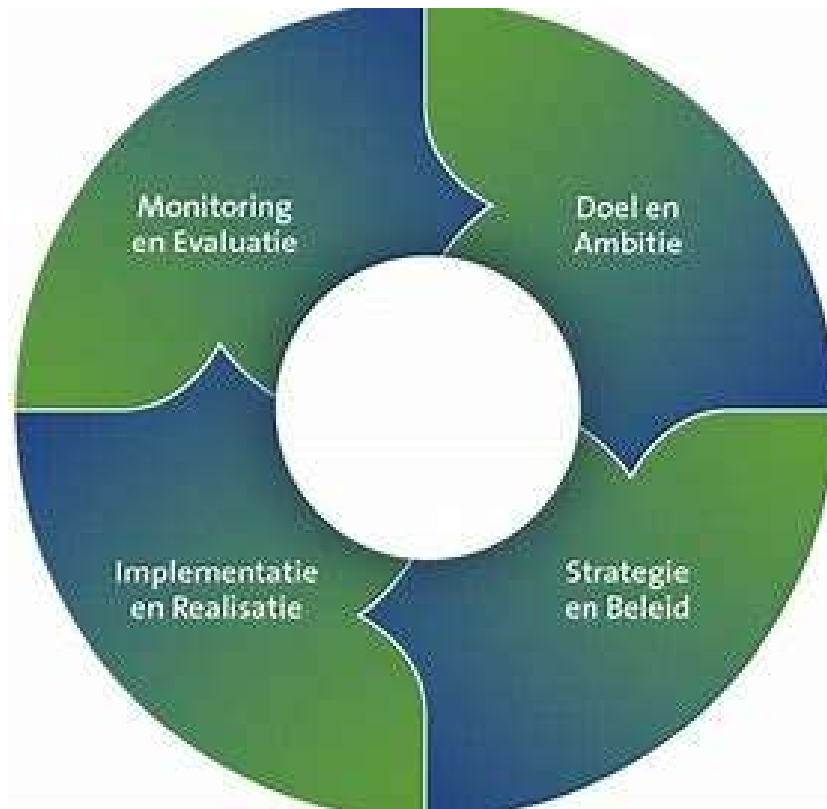
**MET VALLEN
EN OPSTAAN**

Loesje

Postbus 1046
6501 SA Arnhem
www.loesje.nl

Wat is leren? Klassieke blik

Scheiding denken en doen

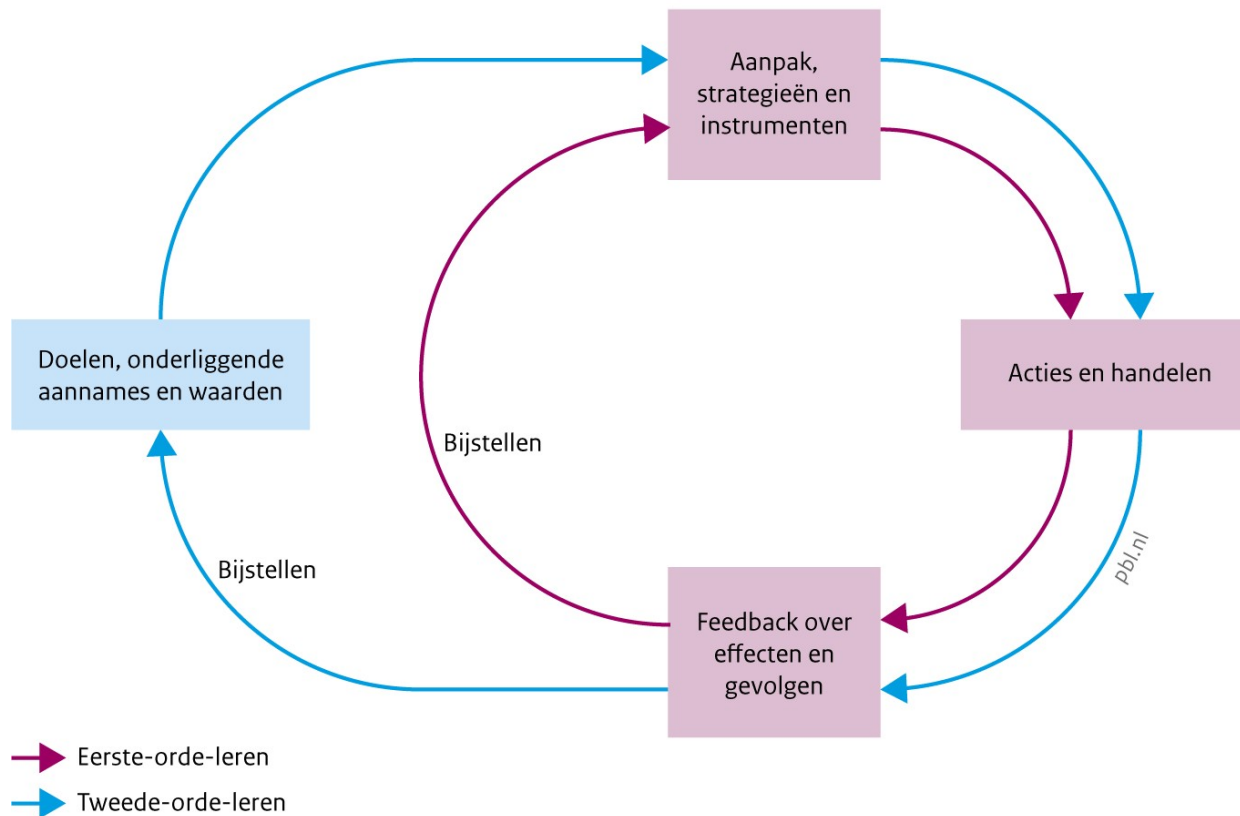
Leren = afrekenen en
verantwoorden

Leren wordt uitbesteed
(wetenschap,
consultancy)

Wat is leren? Reflexieve blik

Leerprocessen bij beleidsontwikkeling en -uitvoering

Bron: PBL

Verbinding denken en doen 'reflection in action'

Leren = uitproberen en bijstellen

Leren is onderdeel van beleidsproces

Wat is leren? Diverse stromingen

	Incrementele verandering	Transities/ transitiemanagement	Continue transformatieve verandering, 'small wins' aanpak
Diepte	Eerste orde: verbeteren bestaande praktijken	Tweede orde: nieuwe praktijken, structuren en culturen	Derde orde: verandering waarden, instituties en identiteiten
Reikwijdte	Kleine schaal, delen van het systeem	Grote schaal, systeem breed, systemsprongen	Kleine schaal, small wins verspreiden zich in systeem
Tijdspad	Langzaam, stap voor stap, korte termijn	Snel, radicaal, schoksgewijs, lange termijn	Emergent, continu, lange termijn
Literatuur	Lindblom 1956	Loorbach 2014, Drift 2016	Weick & Quinn 1999, Termeer et al 2017

Bron: NSOB & PBL 2020

Uitdagingen met lerend beleid

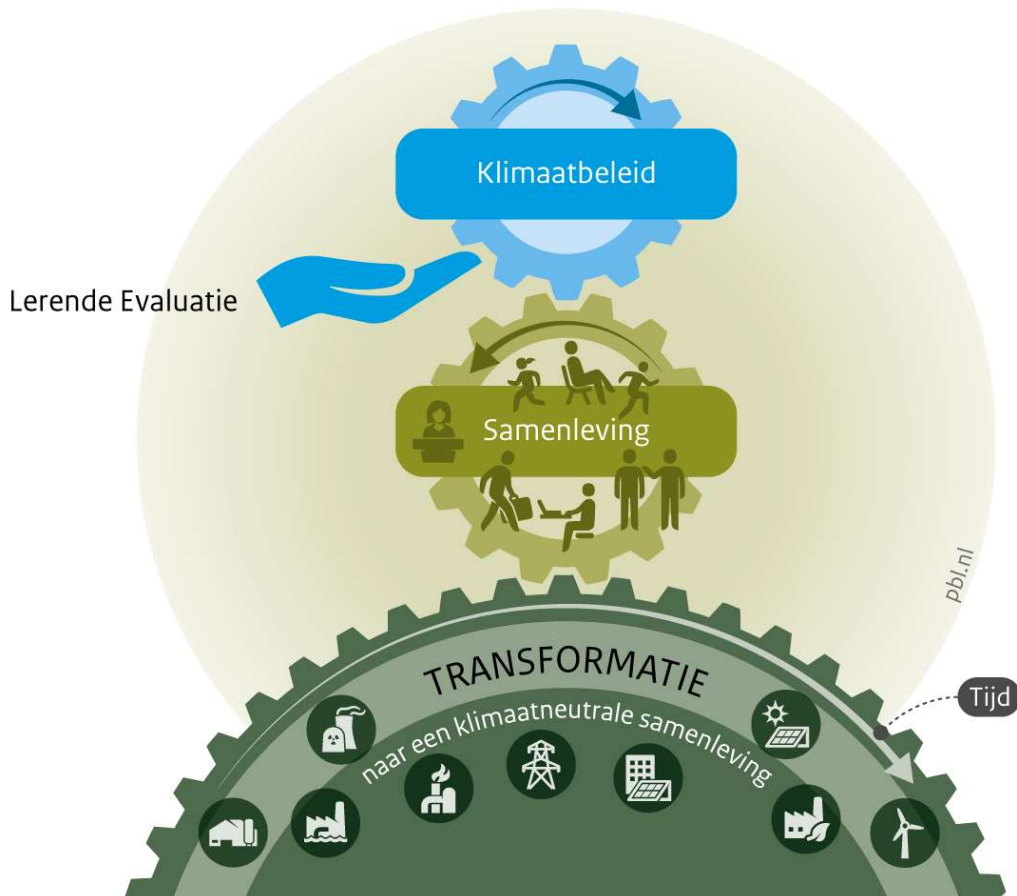
- > Klassieke blik domineert *binnen* politiek-bestuurlijke setting vs. reflexieve blik nodig *buiten* in maatschappelijke context
- > Uitdagingen:
 - Leercultuur creëren, terwijl verantwoording op resultaat dominant blijft
 - Leerprocessen nog niet ingericht op transformatief leren en institutionele verandering: opereren binnen bestaande kaders
 - Verticaal (tussen) en horizontaal leren (binnen) overheidslagen komt nog nauwelijks van de grond
 - Tijdelijke beleidsprogramma's met pilots en experimenten hebben weinig structurele gevolgen
 - Lerend en adaptief werken nog geen onderdeel van organisatiecultuur en vakmanschap in overheden

Lerende Evaluatie Klimaatbeleid

- > Methode en aanpak
- > Meer info: zie [Working Paper: 'An Evaluation Framework for the Transformative Capacity of Dutch Climate Policy' | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#)

Doelstelling Lerende Evaluatie Klimaatbeleid

Focus: Het **transformerend vermogen** van het klimaatbeleid evalueren en versterken door met beleidsbetrokkenen bij het Klimaatbeleid te reflecteren op de inrichting en het verloop van het klimaatbeleid.

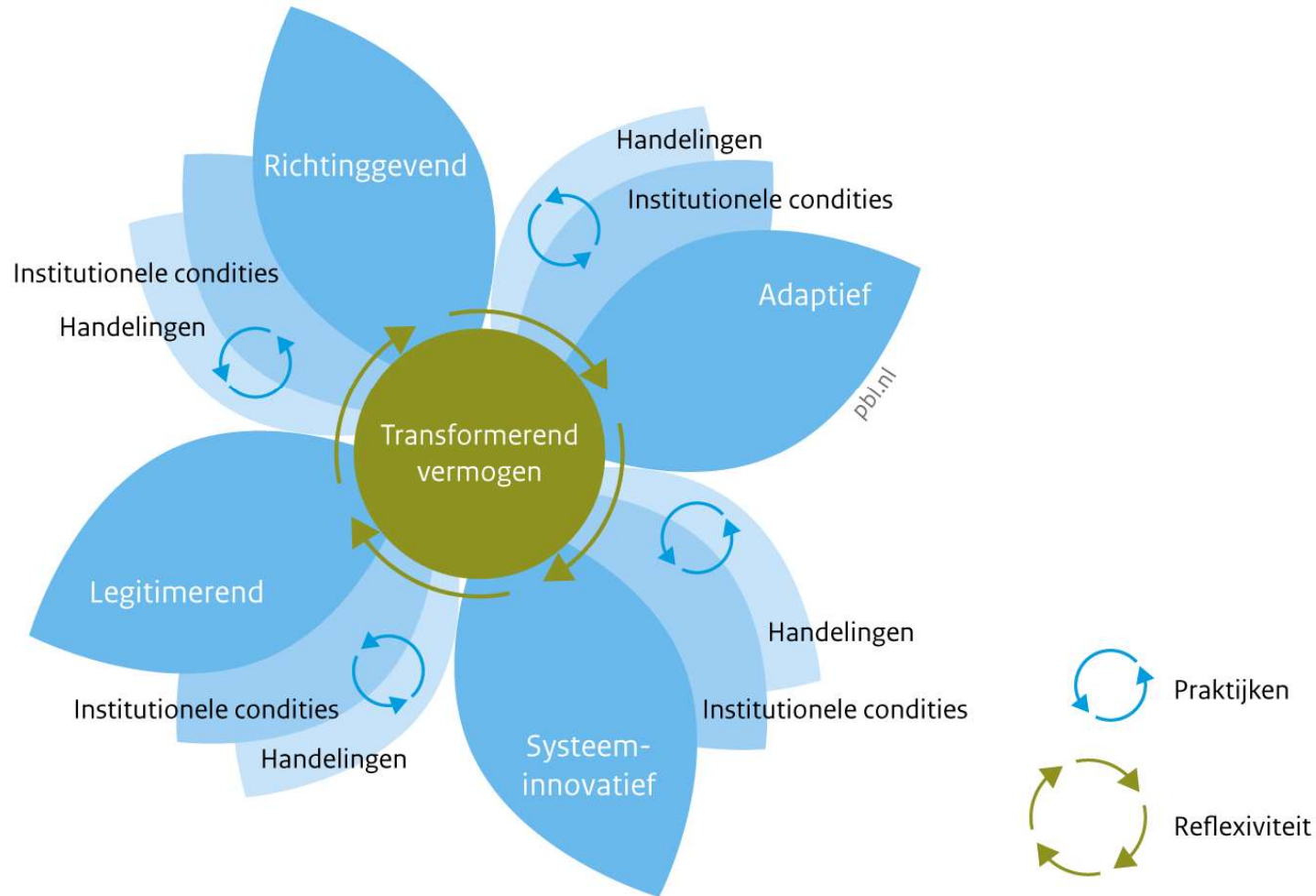
Op verzoek van EZK, I&W, BZK, LNV
Doel: Input voor Klimaatplan 2024
Looptijd: 2023 en 2024

Vliegwiel voor Transformerend Vermogen

Evaluatiekader voor het transformerend vermogen van het Nederlandse Klimaatbeleid

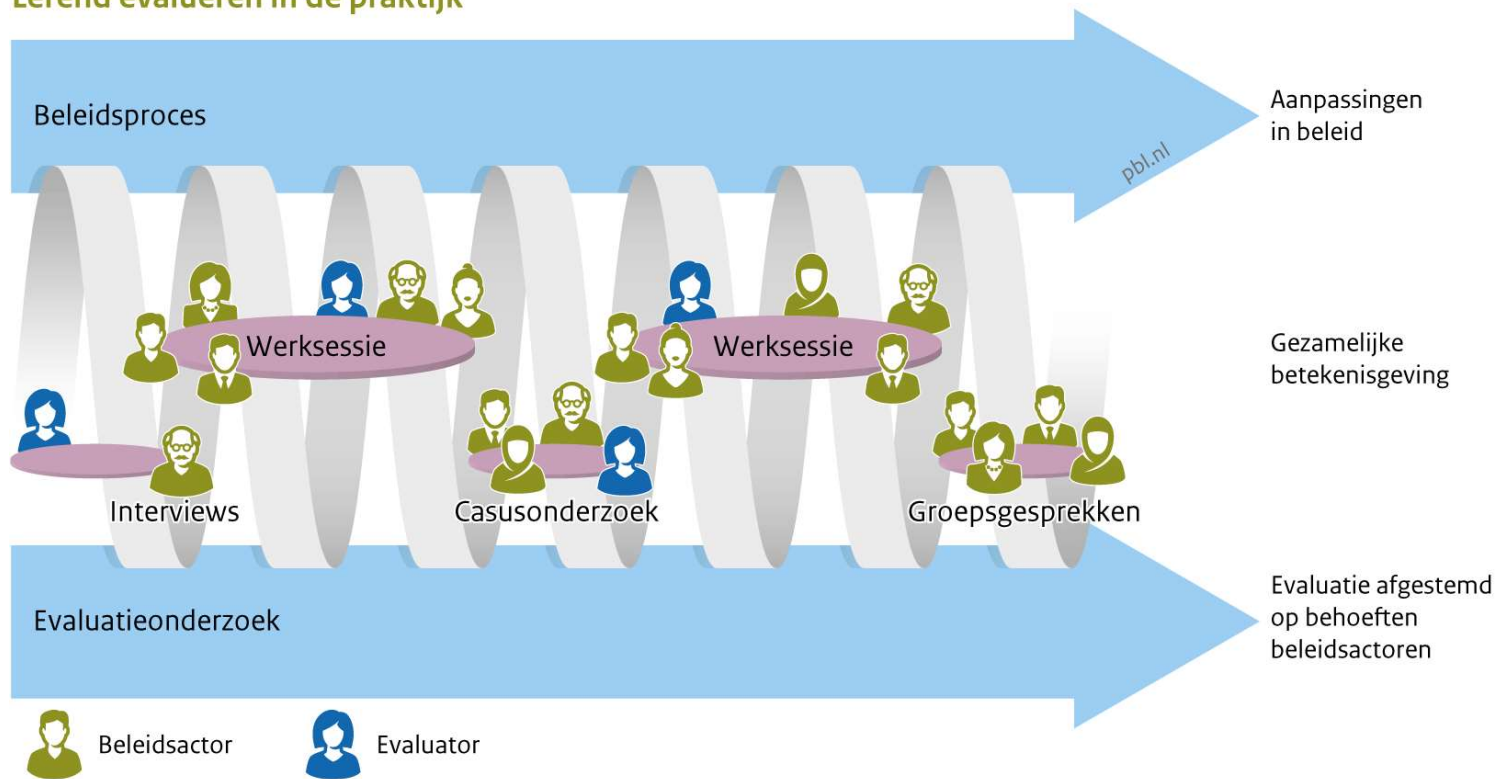

Bron: PBL/VU

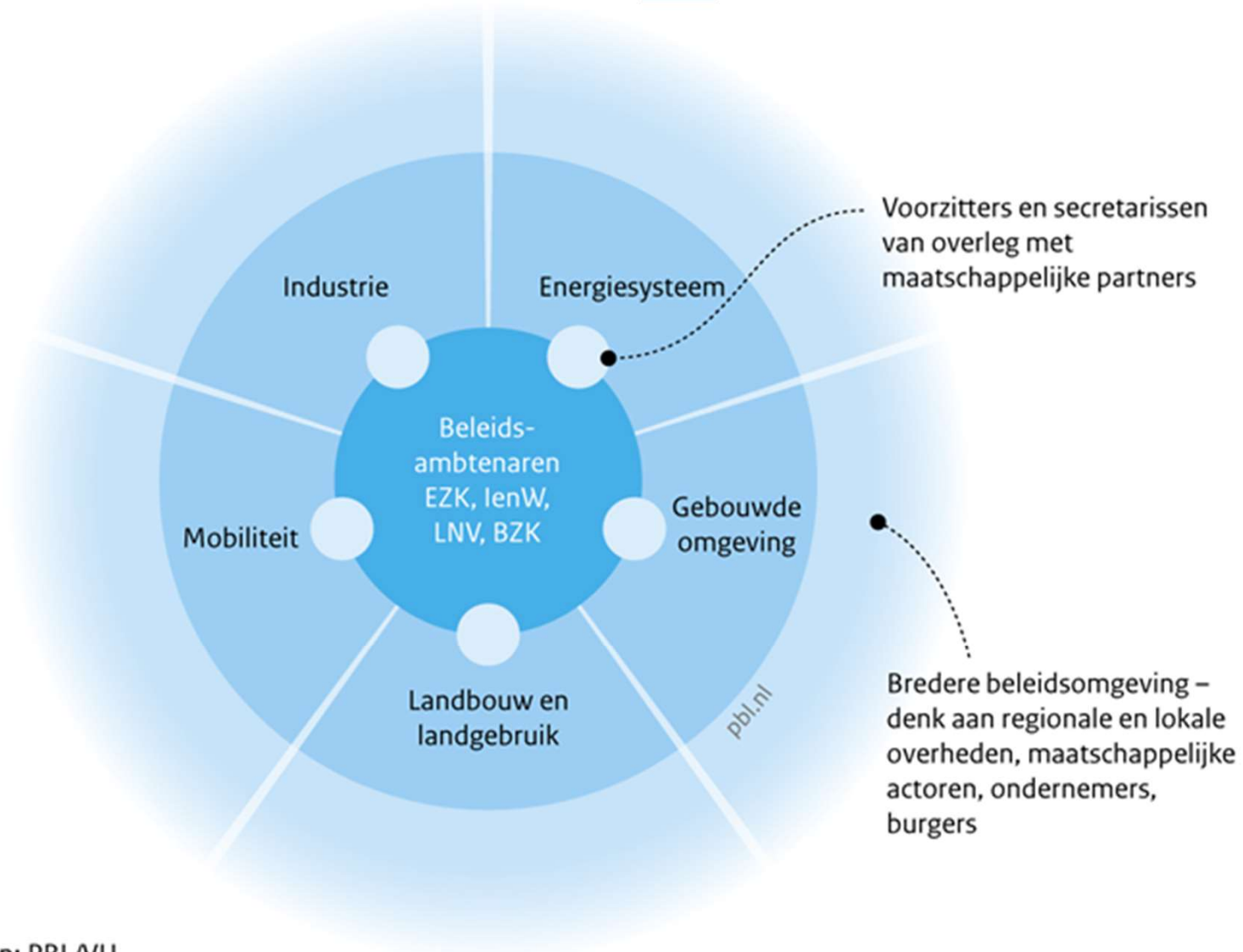
Evaluatieproces

Lerend evalueren in de praktijk

Bron: PBL/VU

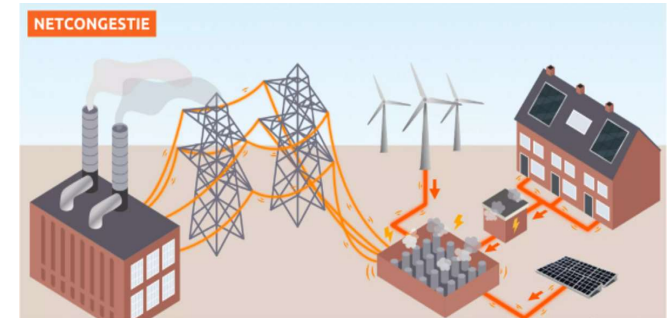
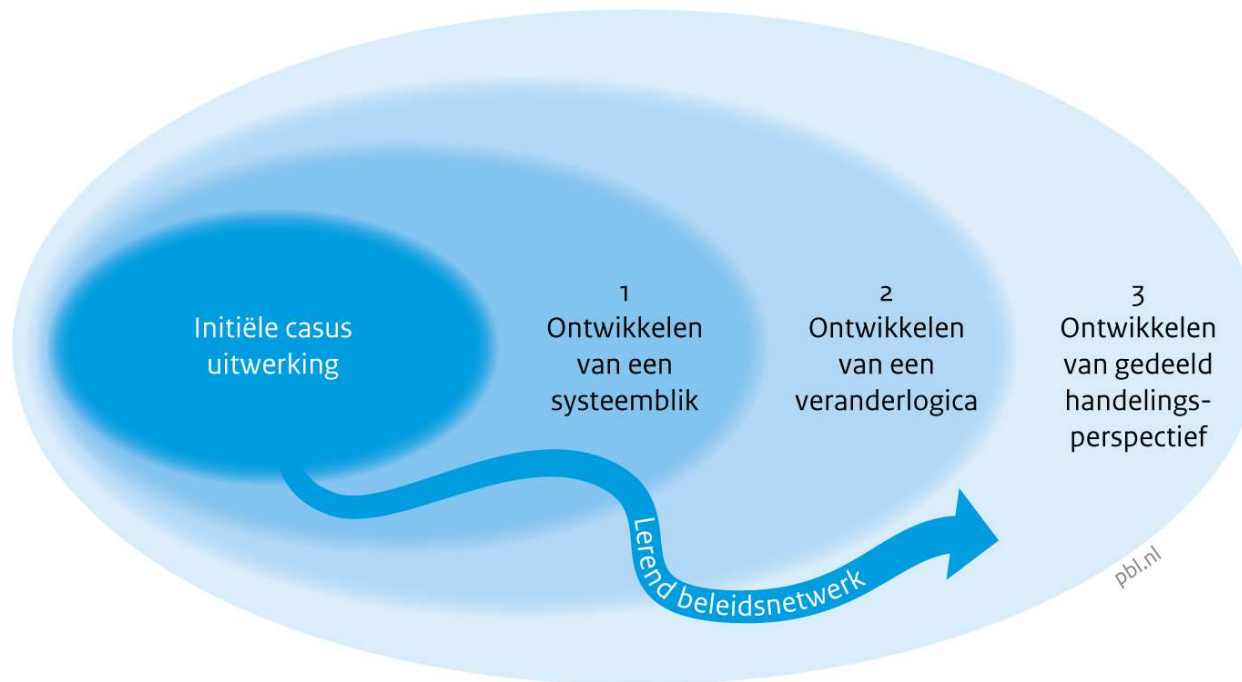

Evaluatieaanpak

Stappen in een leer-actiecyclus

Casus netcapaciteit

Casus warmtetransitie

Bron: PBL/VU

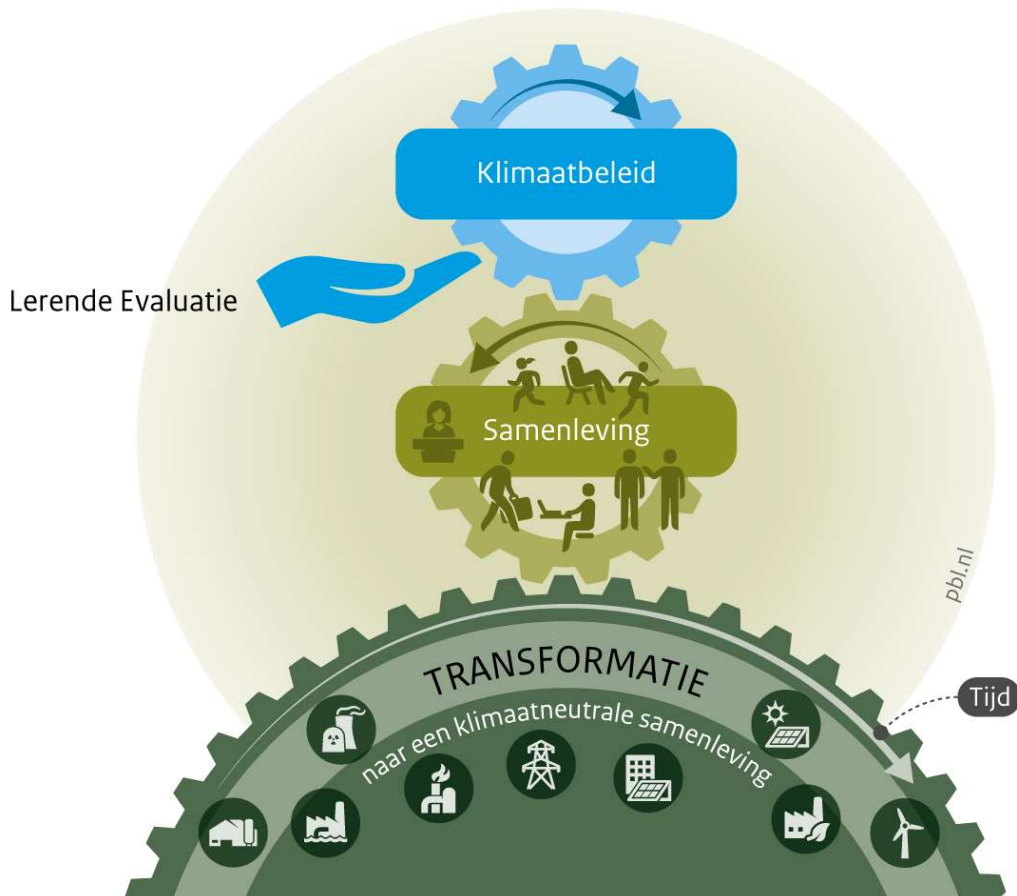
Inzichten uit casus netcapaciteit

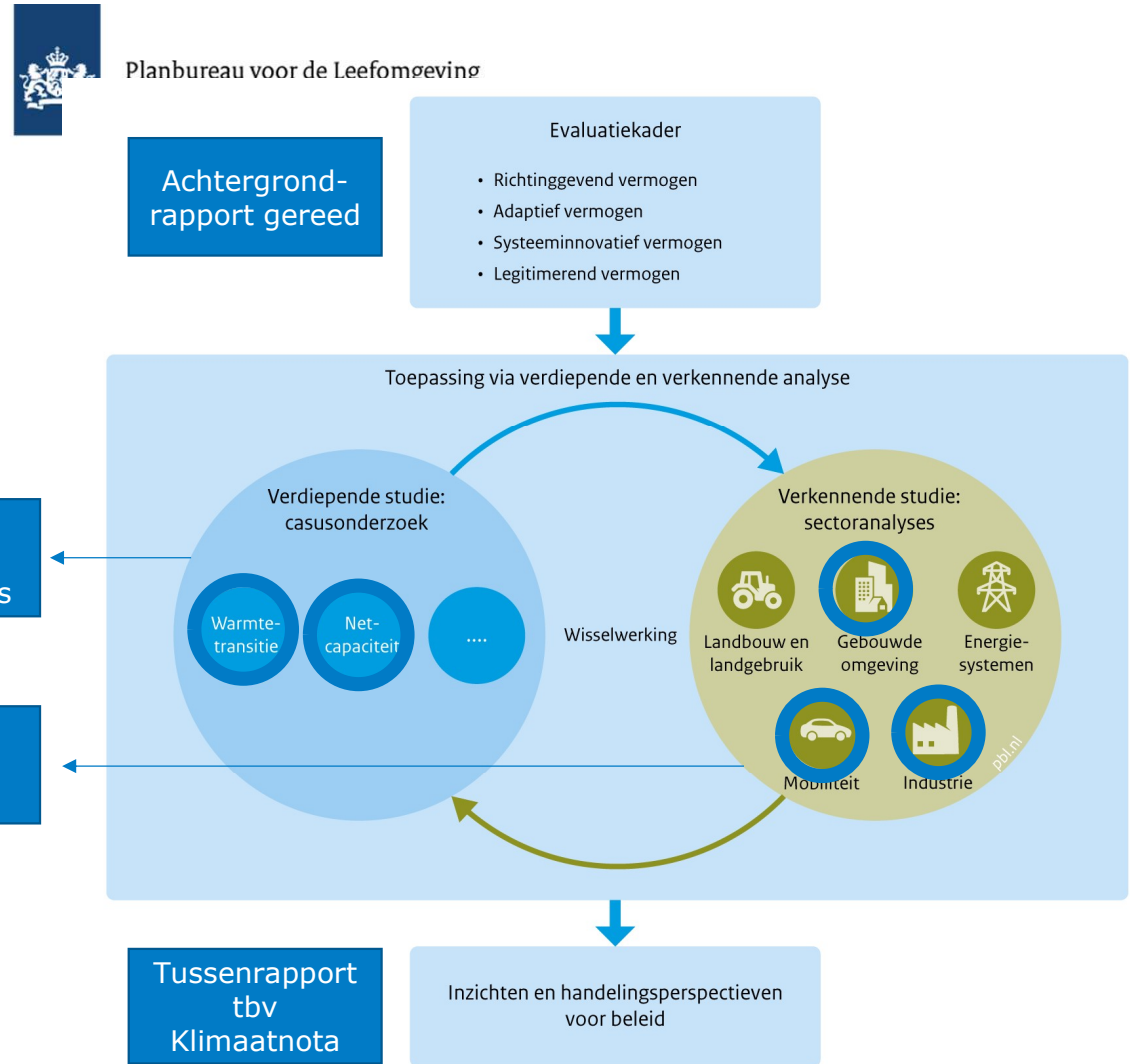

Lerende Evaluatie Klimaatbeleid

- > Oogst tot dusver
- > Meer info zie:
www.pbl.nl/lekb

Waar staan we nu:

Zie ook de projectwebsite
www.pbl.nl/lekb

Bron: PBL/VU

Uitvoering: 'Eigenlijk is dit pas het begin'

Hoe het leerproces vasthouden en verder brengen?

- › Deelnemers zien noodzaak om de slagkracht van het klimaatbeleid te vergroten. De LE aanpak helpt daarbij.
- › Hoe valt inbedding van een LE aanpak bij directies te organiseren?

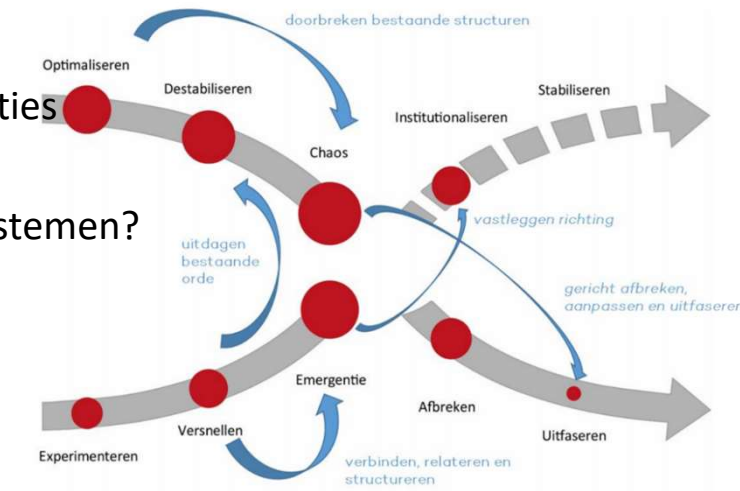
Aanvang derde casus

> Thema casus 3: Sturen op randvoorwaarden in transities

– Monitoring en sturing op de lange termijn opgave van klimaatneutraliteit zijn een cruciaal onderdeel van het (benodigde) transformerend vermogen van de overheid.

– Vragen die in de casus ondermeer behandeld worden zijn:

- Hoe kan de overheid een regierol pakken in het versnellen van transities richting een klimaatneutrale samenleving?
- Hoe en met wie te sturen op afbouw en ombouw van sectoren en systemen?
- Welke kennis en informatie is nodig?
- Wat te doen als randvoorwaarden niet tijdig gerealiseerd worden?

> Looptijd casus: drie werksessies in de periode van september t/m november 2023

Planning richting tussen- en eindrapportage

- › Tussenrapport met eerste inzichten
 - 6 juli 2023: werksessie met directeuren en voorzitters bij PBL
 - Mid-juli 2023: eindconcept voor feedback
 - September 2023: publicatie online
- › Eindrapport in vorm van policy brief
 - Januari 2024: eindsessie met alle deelnemers en betrokkenen
 - 1 maart 2024: eindconcept voor feedback
 - 1 mei 2024: publicatie online

Evaluatiecriteria en dilemma's

- > **Opgavegericht sturingsvermogen:** Hoe draagt de governance die zijn gericht op de tussendoelen bij aan klimaatneutraliteit?
- > **Adaptief vermogen:** Hoe wordt in het beleidsarrangement nieuwe kennis en (interne en externe) dynamiek, met name naar klimaatneutraliteit in 2050?
- > **Systeeminnovatief vermogen:** Hoe zitten bestaande mechanismen denken en plannen de noodzakelijke verandering in de werkwijze aan grijpingspunten in het klimaatbeleid om systeeminnovatie te bewerkstelligen?
- > **Legitimerend vermogen:** Op welke manier worden beleidskeuzes gewaarborgd voor en met diverse betrokkenen en de structuur toereikend voor een brede verantwoording?

Inzet op subsidiering van hybride warmtepompen nu, kan uitrol collectieve warmtenetten later in de weg zitten

Keuzes voor decentralisering van netinfra nog niet expliciet is gemaakt

aanluitvolgorde ontbreekt

Opbrengsten van lerend evalueren

Impact van lerend evalueren	Toelichting
Cognitief/inhoudelijke waarde	Voeding van begrip, manieren van denken en kijken via
Instrumentele waarde	Vertaling van evaluatieonderzoek naar concrete (beleids)oplossingen
Politiek-strategische waarde	Bruikbaarheid van evaluatieonderzoek voor agendasetting, besluitvorming en beslechten van (politiek) debat
Netwerk waarde	Uitbreiding van het netwerk en/of kennis van relevante partijen
Affectieve waarde	Gevoel van gezamenlijkheid, vergroot vertrouwen in elkaars zienswijze

Bron: Vijf waarden van lerend evalueren, uit studies naar de lerende evaluatie van het Natuurpact (Verwoerd et al., 2017; Brouwers et al., 2021).

'We hadden het over dingen als: Waarom hebben we dit eigenlijk zo gedaan? En werkt het eigenlijk?'

'Het was door we eigenlijk ook pure opluchting: we zijn niet de enige die zoekend zijn! En een gevoel van: we staan er samen voor.'

Verschillen met 'reguliere' evaluatie

- › Toegevoegde waarde LE: duiding en dialoog over voortgang, werking en 'kwetsbaarheden' in het beleidsproces, voeden van lerend vermogen met actiegerichte inzichten

	Reguliere evaluatie	LE Vitaal Platteland: werking van beleid en governance in licht van transformatie naar klimaatneutraliteit in 2050	LE Klimaatbeleid: werking van beleid en governance in licht van transformatie naar klimaatneutraliteit in 2050
Doel van evaluatie	Beleidsverantwoording op doelmatigheid/-treffendheid	Beleidsverantwoording op doelmatigheid/-treffendheid	Beleidsverantwoording op doelmatigheid/-treffendheid
Type geproduceerde kennis	Expertkennis	Expertkennis	Expertkennis
Relatie met de beleidspraktijk	Strikt gescheiden	Strikt gescheiden	Strikt gescheiden
Relevante stakeholders en hun rol	Beleidsmakers wiens beleid wordt geëvalueerd: zij verstrekken passief data	Beleidsontwikkeling en -uitvoering: zij zijn actief bij het onderzoek betrokken	Betrokkenen trekken zoveel mogelijk de kar om tot eigen inzichten te komen
Rol van de evaluator	Onafhankelijk expert, op afstand	Onafhankelijk expert én facilitator, dicht op het beleid	Facilitator van leerprocessen, volledig ten dienste van betrokkenen

